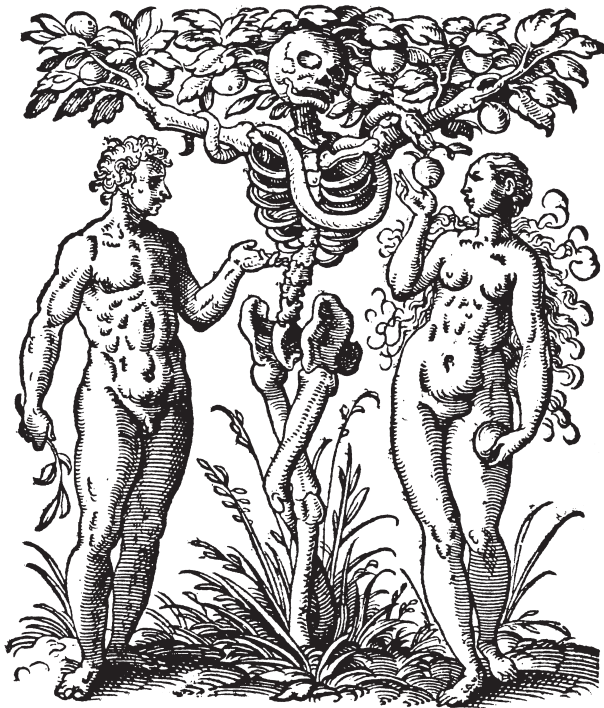

OVE HAGELIN

LÄKEKONST & VETENSKAP

EN UPPTÄCKTSRESA
I HAGSTRÖMERBIBLIOTEKETS
SAMLINGAR

STOCKHOLM MMXXIII

Föreningen Hagströmerbibliotekets Vänner

KAROLINSKA INSTITUTET

HAGSTRÖMERBIBLIOTEKETS SKRIFTSERIE 26

BILDEN AV ADAM OCH EVA under ett äppelträd i form av ett människoskelett har valts ut att bli Hagströmerbibliotekets emblem. Det är ett träsnitt av Jost Amman, en av Tysklands främsta bokillustratörer under 1500-talet. Han engagerades flitigt av den produktive bokförläggaren Siegmund Feyerabend i Frankfurt am Main och fick göra nya och bättre illustrationer till en ny upplaga av Jacob Rueffs handbok för jordegummor, som blev den vanligast förekommande läroboken för barnmorskor med både en tysk upplaga, *Hebammenbuch* (1580) och en latinsk, *De conceptu et generatione hominis*. Första kapitlet inleds med ett träsnitt av Adam och Eva, som följs av 72 fina träsnitt av Amman, vilket bidrog till att boken blev en av de mest spridda av alla illustrerade medicinska böcker under 1500-talet.

Jost Amman (1539–1591) föddes i Zürich. Han lämnade Schweiz i sin ungdom och etablerade sig i Nürnberg, där han förblev resten av sitt liv. I Nürnberg studerade han för bokillustratören Virgil Solis, berömd för sina träsnitt till Bibeln, varefter Amman efter Solis död 1562 fortsatte i sin mästares fotspår och gav Frankfurtförläggarna, särskilt Feyerabend, illustrationer till många av deras publikationer. Amman blev en produktiv bokillustratör och hans träsnitt uppgår till nära 1 500. Målaren Jörg Keller, som hade studerat i fyra år med Amman, berättar att Amman under den perioden producerade fler teckningar än vad som kunde lastas på en stor höskrinna. Amman är konstnären till några av de bäst illustrerade tyska böckerna under 1500-talet, däribland den berömda *Pfister-Bibeln* (1566) och *Eygentliche Beschreibung aller Stände auf Erden* med mäterliga illustrationer av hantverkare i sina olika yrken. Hans träsnitt till Rueffs *Hebammenbuch* visar och berättar med en hemtrevlig charm kanske mer om förlossningskonstens praktik och sedvänjor under 1500-talet än den tryckta texten.

Ett exemplar av *Hebammenbuch* (1580) inköptes 1989 för att kunna förse den andra illustrerade katalogen jag ville framställa för Svenska Läkaresällskapet med lämpliga illustrationer ur de böcker som idag utgör en del av Hagströmerbibliotekets stora fack *Obstetrik*. Böckerna i katalogen kunde samlas under titeln *The Byrth of Mankynde othewyse named The Womans Booke* (1990), lånad från den första engelska upplagan av Eucharius Rösslins klassiska *Rosengarten* (Strassburg, 1513), den första tryckta egentliga boken om obstetrik.

SIMON BERCHELTS EXEMPLAR	120	Paullini, <i>Neu-Vermehrte Heylsame Dreck- Apothecke</i> , 1734	
Bauhin, <i>Gynaeciorum</i> , 1586			
Berchelt, <i>Om Pestilentzien</i> , 1589			
96 URINPROV I OLIKA FÄRGKULÖRER	124	DE FÖRSTA FYRFÄRGSTRYCKEN	190
Willichius, <i>Urinarum probationes</i> , 1582		Gautier d'Agoty, <i>Myologie complètte en couleur</i> , 1746	
POJKEN MED GULDTANDEN	126	Gautier d'Agoty, <i>Anatomie de la tête</i> , 1748	
Horst, <i>De aureo dente</i> , 1595		Gautier d'Agoty, <i>Hermaphrodite</i> , 1749	
EN KONSTNÄRLIGT UTFORMAD ANATOMISK ATLAS	130	Gautier d'Agoty, <i>Observations sur l'Histoire Naturelle</i> , 1752–55	
Berrettini (Pietro da Cortona), <i>Tabulae anatomicae</i> , 1788		PRESENTBAND FRÅN GUSTAV III:S RESA I ITALIEN 1784	200
FÖRSTA FÄRGTRYCKEN I EN ANATOMISK BOK	138	Santorini, <i>Septemdecim Tabulae</i> , 1775	
Aselli, <i>De lactibus sive lacteis</i> , 1627		ETT AV 12 EXEMPLAR	204
DEN SÄGENOMSPUNNA DUBBELKOKOS- NÖTEN	144	Galvani, <i>De viribus electricitatis in motu musculari</i> , 1791	
Cluyt, <i>Opuscula . . . De nuce Medica</i> , 1634		Aldini, <i>Essai théorique et expérimental sur le Galvanisme</i> , 1804	
"AN ABSOLUTE RARISSIMUM"	148	BLOMMOR OCH BIN	208
Rudbeck, d.ä. <i>Circulatione sanguinis</i> , 1652		Sprengel, <i>Das entdeckte Geheimniss der Natur</i> , 1793	
Rudbeck, d.ä. <i>Nova exercitatio anatomica</i> , 1653		OM ÅTERUPPLIVNING	210
FÖRSTA PORTRÄTTET AV OLOF RUD- BECK D.Ä.	152	Fahlman, <i>Lifs-pusten</i> , 1808	
Hemsterhuis, <i>Messis aurea</i> , 1659		DEN MEST STORSLAGNA ANATOMISKA ATLAS SOM NÅGONSIN PUBLICERATS	214
ORIGINALKOLORERAT EXEMPLAR AV SVERIGES FÖRSTA ILLUSTRERADE ÖRTABOK	154	Mascagni, <i>Prodome . . . des vaisseaux lymphatique</i> , 1784	
Palmberg, <i>Swenske Örte-crantz</i> , 1684		Mascagni, <i>Vasorum lymphaticorum</i> , 1787	
JAPANS FÖRSTA FLORA PUBLICERAD UTANFÖR JAPAN	160	Mascagni, <i>Prospetto Grande anatomia</i> , 1822	
Kaempfer, <i>Amoenitatum exoticarum</i> , 1712		Mascagni, <i>Grande anatomia</i> , 1823–30	
DET PERFEKTA NEKROPOLIS	164	Mascagni, <i>Anatomia universale</i> , 1833	
Ruysch, <i>Thesaurus Anatomicus + Thesaurus animalium</i> , 1710–16.		INFLUENSMASKINEN	222
ETT 300 ÅR GAMMALT HERBARIUM	172	Haslam, <i>Illustrations of Madness</i> , 1810	
Rönnow, <i>Plantae autor de Gothenbourg (herbarium)</i> , 1719		UNIKA BILDER AV LEPRASJUKA	224
37 SKRIFTER AV ROBERG I SAMMA BAND	178	Welhaven, <i>De spetälske i S:t Jörgens Hospital</i> , 1816	
Roberg, <i>Lijkrevnings tavlor</i> , 1718 (<i>Robergi Opuscula</i> , 1718–48)		GYMNASTIKTRÄNING I PARKLANDSKAP	228
DEN MEST KÄNDA BOKEN I TANDLÄKAR- KONSTENS HISTORIA	182	Delpech, <i>De l'Orthomorphie</i> , 1828	
Fauchard, <i>Le Chirurgien Dentiste</i> , 1728		EN AV DE MEST SVÅRGENOMTRÄNGLIGA BÖCKER SOM UTGIVITS PÅ SVENSKA SPRÅKET	232
EN AV DE SNUSKIGASTE BÖCKERNA I VÄRLDSLITTERATUREN	188	Ris, <i>Res- och Lefvernes-Beskrifning</i> , 1835	
		KINESISKA MEDICINALVÄXTER ÄMNAD SOM PRESENT TILL KEJSAR NAPOLEON	236
		179 målningar av kinesiska medicinal- växter, ca. 1800	

HELIOTROPER FRÅN MADAGASKAR	240	<i>Hypothesis nova de februum intermittentium</i>	
Barnum, <i>Albino Family from</i>		<i>causa</i> , 1735	283
<i>Madagascar</i> , 1850's		<i>Musa Cliffortiana florens Hartecampi</i> , 1736 . . .	283
EN PLIKT MOT DEN JORD VI BRUKA	242	<i>Hortus Agerumensis</i> , 1739	285
Borg, <i>Latrinbyggnad med Pudrettberedare</i> ,		<i>Orbis eruditi iudicium de Caroli Linnæi</i>	286
1865		<i>M. D. Scriptis</i> , (1741)	
MALMSKA VALEN	244	Wallerius, <i>Decades Binae</i> , 1741	288
Malm, <i>Monographie illustré du</i>		Born von, <i>Specimen Monachologiae Methodo</i>	
<i>Baleinoptère</i> , 1867		<i>Linnaeana</i> , 1783	289
BEGRAVNINGSENTREPENÖREN SOM GAV DET		(Michael Enelund), <i>Systematisk Indelning på</i>	
SVENSKA SPRÅKET ETT NYTT ORD	250	<i>Fruntimmers Svagheter</i> , 1781	291
Banting, <i>Bantings kur mot korpulens</i> , 1866		Schenson, Emma (fotograf), <i>In Memoriam</i>	
CHEVREULS 100-ÅRS DAG	252	<i>Caroli a Linné</i> , 1864	293
(Chevreur) Nadar, <i>L'Art de vivre cent</i>		Ito Keisuke, <i>Taisei honzo meisu</i> , 1828	297
<i>ans</i> , 1886		Udagawa Yoan, <i>Shokugaku keigen</i> , 1837	300
Chevreul, <i>De la loi du contraste</i>		Ehret, <i>Methodus plantarum sexualis in</i>	
<i>simultané des couleurs</i> , 1889		<i>Systema Naturae</i> , 1736	303
DE MODERNA GYMMENS GRUND-		<i>Hortus Cliffortianus</i> , 1737	310
LÄGGANDE URKUND	256	Porträtt av James Edward Smith med bild:	
Zander, <i>Medico-Mechanische Gymnasik</i> , 1892		<i>The Pursuit of the Ship containing the</i>	
BANBRYTANDE ARBETE OM NERV-		<i>Linnæan Collection</i> , 1799–1807	312
SYSTEMETS BYGGNAD	260	SVENSKA SURBRUNNAR	315
Golgi, <i>Sulla fina anatomia degli organi</i>		Ett urval skrifter, med 31 bilder, bl.a.: <i>Medevi</i>	
<i>centrali del sistema nervoso</i> , 1882–85		(Hjärne. Hedin); <i>Sättra</i> (Skragge); <i>Ramlösa</i>	
Ramón y Cajal, <i>Textura del sistema nervioso</i>		(Döbelius); <i>Värby</i> (Heyne); <i>Viksberg</i> (Linder);	
<i>del hombre y de los vertebrado</i> , 1899–1904		<i>Loka</i> (Victorin); <i>Södermalms brunn</i> (Heraeus);	
EN NY SORTS STRÅLAR	268	<i>Norrby brunn</i> (Pjl); <i>Mahredal</i> (Wählin); <i>Eve-</i>	
Röntgen, <i>Ueber eine neue Art von</i>		<i>dal</i> (Ekman); Torbern Bergman, Berzelius,	
<i>Strahlen</i> , 1895		Linné.	
PAVLOVS HUNDAR	270	PHOTOGRAPHS OF SURGICAL CASES	
Pavlov, <i>Physiologiyeskya Laboratorii</i> . . .		IN THE AMERICAN CIVIL WAR	
<i>Akademii</i> . . . <i>Prof. Pavlova</i> , 1904		1861–65	339
LINNÉ & LINNAEANA		BIBLIOGRAFISK FÖRTECKNING	355
Att samla Linné	275	REGISTER ÖVER REFERENSLITTERATUR	
Linné i lappdräkt	278	369
<i>Cui bono? Hwartil duger det?</i> 1753	279	PERSON- OCH BOKREGISTER	372
<i>Lärda Tidningar</i> , 1745–80	280		
<i>Sceptrum Carolinum</i> , 1731	282		

HAGSTRÖMERBIBLIOTEKETS SKRIFTSERIE
THE HAGSTRÖMER MEDICO-HISTORICAL LIBRARY BOOK SERIES.

Redaktörer: Ove Hagelin (2007–2018) Hjalmar Fors (2019–)
Hagströmerbibliotekets skriftserie publicerar källtexter, historievetenskapliga monografier och populärvetenskap inom vetenskaps- och medicinhistoria. Seriens ISSN-nummer är 1654-5354.

TIDIGARE UTGIVET I SERIEN

1. Carl von Linné, *Om botanikens grunder: Föreläsningssanteckningar, höstterminen 1748* red. & övers. L. Bergqvist (2007).
2. Thomas Lindblad, *Gustaf Retzius: A Biography* (2007).
3. Carl von Linné, *Herr Archiatern och Riddaren Linnæus i Lärda Tidningar 1745–1780* red. Ove Hagelin. (2007).
4. Olof Kährström red., *Linnés nätverk* (2007).
5. Olof Kährström. red., *Linnaeus' Network* (2007).
6. Ove Hagelin, *Ars medica Svecana: Svensk läkekonst genom fem sekler 1571–1921* (2008).
7. Jan Lindsten et al., *KI avhandlingar 1810–1874: Inträdesdokument i ett beständigt akademiskt karriärsystem* (2010).
8. Ove Hagelin, *Läke Konst: Medicinsk illustrationskonst från medeltid till Lennart Nilsson. Ars medica: The Art of Medical Illustration from the Middle Ages to Lennart Nilsson* (2010).
9. Jan Trofast, *Jacob Berzelius och Karolinska Institutet* (2010).
10. Jan Lindsten et al., *114 Important Scientific Contributions from Karolinska Institutet* (2010).
11. Daniel Rolander, *Ur regnskogens skugga: Daniel Rolander och resan till Surinam* red. & inledn. J. Dobreff, övers. A. Jönsson, foto H. Schmitz (2010).
12. Thomas Ihre, *Abraham Bäck. Mannen som reformerade den svenska sjukvården* (2012).
13. Carl von Linné & Pehr Osbeck, *Linné och mentalsjukdomarna* red. N. Uddenberg (2012).
14. Göran Falkenberg et al., *I skuggan av ett boktorn* (2013).
15. Dan Jibréus, *White Fox' långa resa* (2013).
16. John Arderne, *De arte phisicali et de cirurgia practica: Master John Arderne från Newark och hur han utövade medicin och kirurgi, 1412* red. & övers. T. Svenberg & P. Murray Jones (2013).
17. John Arderne, *De arte phisicali et de cirurgia practica: From a new digital version of the Stockholm roll* ed. & trans. T. Svenberg & P. Murray Jones (2013).
18. Anna Lantz & Krister Östlund red., *Vesalius: Anatomins mästare* (2015).
19. Nils Uddenberg, *Lidande och läkedom: Medicinens historia ... till 1950. Del I–II* (2015).
20. Ove Hagelin & Deborah Coltham, *Odontologia: Rare & Important Books in the History of Dentistry. An Illustrated and Annotated Catalogue* (2015).
21. Carina Nynäs & Lars Bergquist, *A Linnaean Kaleidoscope: Linnaeus and his 186 dissertations Del I–II* (2016).
22. Kenneth, Pehrsson, *William Harvey: En medicinsk revolutionär* (2018).
23. Torgny Svenberg et al., red. *Treatise of Fistula in ano by John Arderne: Selection of texts, translation and comments by Torgny Svenberg, Nils-Lennart Johannesson & Peter Murray Jones* (2021).
24. Helena Ek, *Vetenskap och vård: Karolinska Sjukhuset 1940–2018* (2021).
25. Jan Malmstedt, *Doktorerna på Drottningholm: Världsarv med medicinhistoria* (2022).
26. Ove Hagelin, *Läkekonst & vetenskap* (2023).

BOKEN OCH VETENSKAPEN

UTAN BÖCKER INGEN VETENSKAP. Redan under sumerernas och faraonernas tidevarv tecknade de lärde ner sina kunskaper så att de kunde spridas till andra och bevaras åt eftervärlden. Papper och pergament har alltsedan antiken varit de materiella bärarna av människornas tankar om tillvarons mening och beskaffenhet. När Gutenberg vid mitten av 1400-talet införde boktryckarkonsten i Europa – i Kina hade man tryckt böcker sedan åtminstone 800-talet – var det ett tekniskt genombrott som innebar nya möjligheter. Handskrifter ersattes av tryckalster som gav tidens tänkare tillfälle att sprida sina tankar i vida kretsar där de sedan kunde ifrågasättas och vidareutvecklats. Böckerna gav vetenskapen vingar, och ett resultat var det naturvetenskapliga genombrott som ägde rum under den tidigmoderna epoken.

Den politiska historien har sina regentlängder, sina krigsutbrott och fredsslut. Även vetenskapernas historia har sina märkesår, och så gott som alltid handlar det om att någon banbrytande bok har kommit ut. För att bara nämna några: Vesalius anatomi, *Fabrica corporis humanis* (1543), Harveys beskrivning av blodomloppet *Exercitio Anatomica de Motu Cordis et Sanguinis...* (1628), Linnés ordning av naturen i *Systema naturae* (1735), eller Darwins beskrivning av artbildningen *The Origin of Species* (1859). Det finns många fler exempel på sådana epokgörande publikationer och så gott som alla finns i originalutgåvor på Hagströmerbiblioteket i Stockholm.

En bok är så mycket mer än en text. Den är också ett stycke konsthantverk, som skapats av en sättare, en bildkonstnär, en grafiker och en bokbindare; en pappersmakare har sett till att underlaget för text och bilder håller en kvalitet som kan motstå sekler av mer eller mindre vårdslös hantering, och en förläggare eller tryckare har varit först med att ge ut boken. Även om en digitaliserad utgåva kan ge utmärkt inblick i både text och bilder är det en helt annan upplevelse att få se den ursprungliga gamla volymen och kanske till och med få hålla den i handen.

Varje exemplar av en bok har en egen historia: det har ingått i någon eller några mer eller mindre välkända personers bibliotek, och kanske kommenterats i marginalerna av någon läsare som instämt med eller protesterat mot författarens åsikter. Det kan under en period ha betraktats som en dyrgrip, för att bara ett sekel senare med nöd och näppe ha undgått att kastas på sophögen. Kunskaper om en enskild boks bakgrund och historia kan ge värdefulla bidrag till vetenskapshistorien och flera av Hagströmerbibliotekets rariteter har genomlevt märkliga öden.

Hagströmerbiblioteket grundades 1997 genom en sammanslagning av de äldre böcker som bevarats i Läkaresällskapets och Karolinska Institutets bibliotek. Initiativtagare var professor Jan Lindsten och den framstående kännaren av äldre vetenskaplig litteratur, *med. dr. honoris causa* Ove Hagelin. Sitt namn har biblioteket efter Karolinska Institutets förste direktor/rektor Anders Johan Hagströmer vars samling av äldre böcker utgör en av bibliotekets grunder. Med tiden har Ove berikat biblioteket så att det nu utgör en av norra Europas främsta samlingar av äldre medicinsk och biologisk litteratur. Men Ove är inte bara kunnig om allt som rör äldre vetenskapliga böcker. Han är också en entusiastisk pedagog, som under de senaste åren drivit den digitala "Oves bokskola" där han delat med sig av sina kunskaper. När Ove nu fyllt 80 år är det en stor glädje för Hagströmerbibliotekets Vänner att få hylla honom genom att ge honom tillfälle att sprida sina kunskaper även i form av en bok.

Sven Hagströmer
ordf.

Nils Uddenberg
styrelsemedlem

UTAN IVAN PETROVITJ PAVLOV OCH
”JÖNS” JOHANSSON HADE DET INTE FUNNITS NÅGOT
HAGSTRÖMERBIBLIOTEK

HÄR FÖLJER DEN SANNA berättelsen om hur slumpen kan spela in. I detta fall ledde det till bildandet av ett bok- och medicinhistoriskt raritetsbibliotek och bokmuseum.

Detta tilldrog sig en vårdag år 1984. Varje år brukade jag följa med en vän och samlare av topografiska böcker ut till en antikvariatbokhandlare i Vallentuna, specialiserad på topografi. Men det hände att även jag på dessa årliga turer kunde hitta intressanta böcker, som låg lite utanför vad min kollega normalt sysslade med. Medan min vän gick igenom topografiska småtryck, snokade jag själv runt i hyllorna för att eventuellt hitta något av intresse, när min kollega erbjuder mig att titta igenom några nyligen inköpta travar böcker på golvet, som skulle innehålla medicin. Det rörde sig mest om modernare medicinska böcker av ringa intresse för mig, men så hittade jag plötsligt några böcker av Pavlov, inte några av de tidiga upplagorna på ryska, t.ex. hans extremt rara huvudarbete från 1897 där han redogör för sina experiment och forskningar kring sambandet mellan matsmältningen och nervsystemet, för vilket han 1904 tilldelades Nobelpriset i fysiologi eller medicin. Däremot fanns senare upplagor på tyska och engelska av Pavlos arbeten, och det är ju dessa översättningar från ryskan som gjorde Pavlov känd utanför Ryssland. Min kollega berättade att böckerna härrörde från ett dödsbo och skulle ha tillhört en läkare som hette Zotterman, för mig då okänd.

Vi kom överens om pris och jag fick med mig en kasse hem full med böcker. När jag så började att mer noggrant gå igenom dessa Pavlovböcker fann jag en namnteckning på försättsbladet i samtliga: *J. E. Johansson*. Jag hade även fått med ett tjockt samlingsband som tillhört denne Johansson med hans egna särtryck och diverse handlingar, däribland ett av Kgl Maj:t utfärdat rekommendationsbrev daterat 1917, med Johanssons passfoto. Det var först nu jag förstod att det inte rörde sig om vilken Johansson som helst utan om Johan Erik, allmänt kallad ”Jöns”, Johansson, professor i fysiologi vid Karolinska Institutet. Jag tog också reda på att Jöns Johanssons syster var Svante

¶ Ivan Petrovitj Pavlov.

¶ John Erik "Jöns" Johansson.

Arrhenius hustru och att hans brors dotter hette Brita, som gifte sig med en annan internationellt känd professor i fysiologi och farmakologi, nämligen Yngve Zotterman, och så hade jag löst proveniensen. Brita och Yngve Zotterman hade uppenbarligen tagit hand om några av farbror Jöns böcker och några av Pavlovs böcker visade sig vara försedda med en kort inskrift från författaren till Johansson. Till en av dessa, Pavlovs *Vorlesungen über die Arbeit der Grosshirnhemisphären*, tryckt 1932 på det statliga medicinska förlaget i Leningrad, fanns även omslagspappret som boken skickats i, bevarat. Det var inget vanligt omslagspapper i dessa kristider utan bestod av lösa tryckta helark till ett ryskt uppslagsverk, med fyra ryska frimärken, två på 30, ett på 5 och ett på 3 kopek. Adresslappen var ifyllt för hand av Pavlov till "Prof. Dr. J. E. Johansson, Karolinska Medico-Kirurgiska Institutet, Stockholm, Suede". Det rörde sig om fem böcker av Pavlov, vilka jag så småningom lyckades placera hos olika samlare.

Jöns Johansson hade studerat i Tyskland under samme lärare som Pavlov. De kände varandra och skulle få återknyta kontakten. En annan som hade stort intresse för experimentell medicin var Alfred Nobel. När hans mor dog 1889 efterlämnade hon en summa pengar och då väcktes hos Nobel tanken att med dessa belöna upptäckter inom fysiologi och medicin. Redan 1890 delade han ut 100 000 kronor, där hälften gick till det nya barnsjukhuset Samariten i Stockholm, sedan Nobel under ett möte i Paris samtalat med sjukhusets läkare, Sven von Hofsten. Den andra halvan, 50 000 kr, gick till Karolinska Institutet, och skulle bilda Caroline Andriette Nobels fond för experimentell forskning. Nobel var född i Stockholm och hade levt där under många år, vilket gjorde det naturligt att han senare skulle anförtro Karolinska Institutet uppgiften att dela ut Nobelpriset i fysiologi eller medicin. Nobels kontakter med representanter för Institutet, skulle visa sig få betydelsefulla konsekvenser.

Det började med Sven von Hofstens möte med Nobel i Paris. I ett brev till sin kollega Jöns Johansson, då docent i fysiologi och senare professor vid Karolinska Institutet, skrev von Hofsten att han haft ett högst uppfriskande samtal på 1 1/2 timme med Nobel och att han aldrig sammanträffat med en så intelligent och intressant person. Nobel ville ha kontakt med en skolad svensk fysiolog, som han skulle kunna samarbeta med, och därmed kunna förverkliga några av sina geniala idéer inom fysiologins område. Hofsten rekommenderade varmt sin kollega J. E. Johansson, som han bad att omedelbart ta kontakt med Nobel, som i sin egen villa utanför Paris hade ett fullkomligt utrustat laboratorium, som skulle ställas till Johanssons disposition.